

АКТУАЛЬНІ ПОДІЇ РОКУ: СПРИЙНЯТТЯ І ОЦІНКИ ГРОМАДЯН

У статті аналізуються результати моніторингового дослідження, які стосуються питань ставлення населення України до суспільнозначущих подій, що відбуваються в нашій країні: оцінки політичної ситуації, зовнішньополітичної орієнтації, Євромайдану тощо.

В статье анализируются результаты мониторингового исследования, касающиеся вопросов отношения населения Украины к общественнозначимым событиям, происходящим в нашей стране: оценки политической ситуации, внешнеполитической ориентации, Евромайдана и пр.

The paper analyzes results of the monitoring survey related to the attitudes of Ukraine's population to socially significant events taking place in our country: estimates of the present political situation, foreign policy orientations, Euromaidan etc.

Ключові слова: політична ситуація, зовнішньополітичні орієнтації, чинники політичної активності на Євромайдані.

Ключевые слова: политическая ситуация, внешнеполитические ориентации, факторы политической активности на Евромайдане.

Keywords: political situation, foreign policy orientation, factors of political activity at Euromaidan.

2014-й, безумовно, можна визначити роком суспільно значущих, актуальних подій у житті наших громадян. Вони розпочались, як відомо, з Євромайдану в грудні 2013 – лютому 2014 р., у результаті якого був повалений режим В.Януковича. Події, які трапились надалі (насамперед війна на Сході країни), наклали значний відбиток на сприйняття і оцінки актуальних суспільних реалій.

Зазвичай рік – невеликий проміжок часу. Але останній рік був настільки насиченим на різні події, які мали значення для долі громадян, що, порівнюючи результати минулорічного моніторингового дослідження* і цього річного, видно суттєві зміни в їх сприйнятті та оцінках. Зокрема, це виразно спостерігається на прикладі оцінки політичної ситуації в Україні. Наприклад, якщо у 2013 р. політичну ситуацію в Україні як *благополучну* і *спокійну* оцінювали майже 15%, то у 2014 р. таких назбиралось лише трохи більше 2%. По всіх регіонах зменшився відсоток тих, хто вважає ситуацію *напруженою* – з 59 до 54% на Заході країни, з 55 до 40% у Центрі, з 68 до 42% на Півдні, з 53 до 32% на Сході та з 59 до 35% на Донбасі (в цілому по країні – з 58 до 41%). Натомість суттєво зросла кількість респондентів, які оцінили ситуацію як *критичну*, *вибухонебезпечну*: в цілому по Україні такою ситуацію вважають більше половини населення – 55%, а це майже утричі більше, ніж усього рік тому (19%). І якщо на Заході країни оцінка ситуації як *критичної*, *вибухонебезпечної* порівняно з 2013 р. збільшилась з 29 до 37%, то у Центрі – з 22 до 58%, на Півдні – з 17 до 52%, на Сході – з 17 до 65%, а на Донбасі – з 6 до 64%.

Військові події на Сході, певно, змінили ставлення людей до збереження порядку, миру і спокою в суспільстві. Це видно з відповідей на запитання “*Що краще – терпіти всілякі матеріальні труднощі заради збереження в країні порядку, миру та спокою, чи у випадках значного погіршення умов життя виходити на вулицю з протестом?*” (табл. 1). Усі попередні роки, починаючи з 2002-го, респонденти вважали, що потрібно *активно протестувати*, на це вказували 40–45% опитаних. За збереження миру *будь-якою ціною* протягом 2002–2013 рр. висловлювались

* Оскільки внаслідок анексії Криму в 2014 р. у цьому регіоні дослідження не проводилось, то для чистоти порівняння з масиву 2013 р. також було відфільтровано дані по Криму. Інші області об'єднано за регіонами з виокремленням Донбасу.

Таблиця 1

Ставлення громадян України до збереження в країні порядку, миру, спокою (%)

	Захід		Центр		Південь		Схід		Донбас		У цілому по Україні	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Потрібно за будь-яку ціну зберегти порядок, мир та спокій	24	32	31	38	31	51	38	46	27	54	30	43
Важко сказати	21	17	27	23	27	26	21	19	39	23	27	22
Потрібно активно протестувати проти постійного погіршення умов життя	55	51	42	40	42	23	42	34	35	24	44	36

30–37%. Натепер ситуація протилежна – 43% населення України в цілому вважає, що потрібно *будь-якою ціною зберегти мир* – зрозуміло, що це пов'язано з військовими подіями на Сході країни, – а 36% опитаних за *активний протест проти погіршення умов життя*. Суттєвими є регіональні розбіжності з цього питання – чим ближче до зони воєнних дій перебувають респонденти, тим більше вони хочуть миру за будь-яку ціну.

Загалом все, що відбувається в нашій країні і з нашою країною, викликало також кардинальні зміни і в оцінці населенням зовнішньої політичної орієнтації держави (табл. 2). Якщо минулого року майже половина опитаних (47%) позитивно ставились до ідеї приєднання України до союзу Росії та Білорусі – звичайно, більшою мірою за рахунок Півдня, Сходу і Донбасу, – то цього року кількість позитивно налаштованих до такого союзу зменшилась майже вдвічі. Серед населення усіх регіонів (за винятком Сходу і Донбасу) збільшилась кількість бажаючих приєднатись до Європейського Союзу – з 43 до 51%. І більш

Таблиця 2**Ставлення громадян до ідеї приєднання України до союзу Росії та Білорусі, вступу України до ЄС і НАТО (%)**

	Захід		Центр		Південь		Схід		Донбас		В цілому по Україні	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Ідея приєднання України до союзу Росії та Білорусі												
Скоріше негативно	60	83	32	68	18	46	19	39	9	11	30	54
Важко сказати	27	13	27	21	17	24	22	28	17	22	23	21
Скоріше позитивно	14	5	41	11	65	31	59	32	74	66	47	25
Вступ України до Європейського Союзу												
Скоріше негативно	7	8	20	10	37	30	29	36	53	63	27	24
Важко сказати	25	17	34	22	24	29	32	32	35	26	31	25
Скоріше позитивно	67	75	46	68	39	42	39	33	13	11	43	51
Вступ України до НАТО												
Скоріше негативно	23	7	50	21	62	40	55	48	84	83	53	35
Важко сказати	42	29	36	37	28	31	35	34	15	11	32	30
Скоріше позитивно	35	65	14	42	9	29	11	19	-	6	15	35

ніж удвічі зросла частка тих, хто позитивно сприймає ідею вступу України до НАТО (з 15 до 35%). Це збільшення спостерігається по всіх регіонах, хоча слід відмітити, що на Сході та особливо на Донбасі частка противників вступу до НАТО досить значна.

Характерним у цьому році, за даними нашого дослідження, є збільшення згуртованості населення України: люди стали дещо більше довіряти один одному – рівень довіри до співвітчизників (переважно довіряють і цілком довіряють) зріс за цей рік з 46 до 51%. Також якщо у 2013 р. 60%

опитаних вважали, що ніякого покращення у житті не відбудеться, то цьогооріч частка таких респондентів зменшилась на третину – до 40%, а от кількість оптимістів збільшилась майже вдвічі – з 12 до 22%.

Коли в респондентів запитували, які почуття у них виникають, якщо вони думають про своє майбутнє, то і минулого, і цього року основними відчуттями називали *надію* і *тривогу*. Проте якщо 2013 р. *надію* відмітили 35%, то 2014-го – 49%. *Тривогу* – 33% у 2013 р. і 40% у 2014 р. Третю позицію минулого року займала *розгубленість* (24%), яка цього року знизилась до 18%, а от у цьому році на третю позицію вийшов *оптимізм*, який збільшився з 19% до 25%. Зменшилась кількість тих, хто відчуває *страх* – з 22 до 18%. І якщо *безвихідь* минулого року відчували 17% опитаних, то в цьому році таких лише 9%. А от *упевненість*, навпаки, збільшилась – з 8 до 12%.

Що ж стосується майбутнього України у сприйнятті наших респондентів, то тут також перші позиції займають *надія* та *тривога* (32 та 30% у 2013 р. і 49 та 45% у 2014 р. відповідно). Водночас практично не змінилась кількість тих, хто відчуває *страх*. Проте якщо минулого року *оптимізм* відмітили лише 15%, то цього року – 24% опитаних. За цей рік удвічі зменшилась кількість тих, хто відчував *безвихідь* (з 18 до 9%), *песимізм* (з 11 до 6%), зменшилось також відчуття *розгубленості* (з 17 до 13%), натомість збільшилась чисельність респондентів, які мають *упевненість* (з 5 до 12%).

Як зазначалось вище, Євромайдан був надзвичайною подією цього року. У зв'язку з цим дуже важливим є з'ясування основних чинників активності громадян – учасників Майдану. Тут суттєвими є відповіді респондентів про їхню участь в акціях протесту, сприйняття ними цих протестів та визначення основних чинників політичної активності на Майдані.

Вимоги учасників акцій на Майдані з самого початку підтримували 41% респондентів. Тих, хто взимку не підтримував, а тепер підтримує, – ще 7%. Тих, хто розчару-

вався в Майдані (хто підтримував тоді, але не підтримує тепер), – 8%. 28% як не підтримували, так і не підтримують ідеї Майдану. 19% опитаних тією чи іншою мірою долучились до Майдану: 4% брали участь в акціях у Києві, 5% – в акціях в інших містах, 10% – допомагали мітингувальникам продуктами, речами, грошима тощо. Майже половина опитаних українців (48%) вважають масові протести на Майдані *народним повстанням проти влади*, кожен п'ятий (22%) – *революцією*, 15% – *політичним протестом*, 13% – *незаконним захопленням влади*. Респондентам також було задане відкрите запитання “Якими, на Вашу думку, були основні чинники політичної активності громадян у період масових протестів на Майдані в грудні 2013 – лютому 2014 років?”. Відповіді на нього вони мали висловити своїми словами. Отримані результати були об'єднані в кілька груп, основні з яких показані нижче в табл. 3.

До інших чинників, які вказували респонденти, належать такі: *прагнення кращого майбутнього, змін на краще (6%)*, *розгін, побиття студентів (3%)*, *як спосіб заробітку*

Таблиця 3

**Чинники політичної активності громадян
в період Євромайдану (%)**

	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас	У цілому по Україні
Незадоволення владою, режимом, беззаконня, диктатура	42	40	31	33	20	36
Низький рівень життя, бідність, безробіття	12	13	13	14	4	12
Корупція	12	13	12	14	5	12
Непідписання угоди з ЄС	13	9	14	8	4	10
Політичний переворот, перерозподіл, захоплення влади	-	2	5	8	38	7

грошей (3%), урвався терпець (2%), порушення прав і свобод, зневага до людей (2%), боротьба за справедливість, свободу, незалежність (2%). А от мовне питання, яким нерідко спекують деякі політики, назвали лише 0,1% респондентів.

Резюмуючи, можна сформулювати кілька узагальнюючих висновків:

1. Надзвичайні події, які пов'язані з Євромайданом, війною на Сході країни тощо, сьогодні залишаються актуальними, суспільно значущими подіями в житті наших громадян.

2. Ці події спричинили помітні зміни в сприйнятті та оцінках суспільної ситуації в Україні.

3. У зв'язку з цим у суспільстві статистично значуще зросла важливість збереження миру, порядку і спокою за будь-яку ціну.

4. Водночас суттєво зменшилась кількість прибічників приєднання України до союзу Росії та Білорусі. Натомість збільшилась кількість прихильників вступу України до ЄС і НАТО.

5. Спостерігається, що респонденти зі Сходу країни, зокрема Донбасу, більш прихильно ставляться до союзу Росії та Білорусі та менш – до вступу України до ЄС та НАТО. Хоча слід відмітити, що протягом останнього року чисельність симпатиків НАТО на Сході країни збільшилась.

6. Серед основних чинників політичної активності громадян у період масових протестів на Майдані (грудень 2013 – лютий 2014 р.) респонденти зазначали таке. Першу позицію тут займає *незадоволення владою, режимом, беззаконня, диктатура*. Другу і третю позиції – *низький рівень життя, бідність, безробіття та корупція*. На четвертій позиції – *непідписання угоди з ЄС*, на п'ятій – *політичний переворот, захоплення влади* (на це вказали переважно опитані з Донбасу).